

DARBAI IR DIENOS

Redakcijos kolegija

Egidijus Aleksandravičius (Vytauto Didžiojo universitetas, istorija) – vyriausiasis redaktorius

Ineta Dabašinskienė (Vytauto Didžiojo universitetas, kalbotyra)

Milda Danytė (Vytauto Didžiojo universitetas, literatūra)

Leonidas Donskis (Vytauto Didžiojo universitetas, filosofija)

Bronislovas Genzelis (Vytauto Didžiojo universitetas, filosofija)

Jan Jurkiewicz (Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, istorija)

Violeta Kelertienė (Ilinojaus universitetas, literatūra)

Jūratė Kiaupienė (Lietuvos istorijos institutas, istorija)

Antanas Kulakauskas (Vytauto Didžiojo universitetas, istorija)

Darius Kuolys (Lietuvių literatūros institutas, literatūra)

Rūta Petrauskaitė (Vytauto Didžiojo universitetas, kalbotyra)

Gintautas Mažeikis (Vytauto Didžiojo universitetas, kultūrinė antropologija)

Rein Raud (Talino universitetas, filosofija)

Leonardas Sauka (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, folkloristika)

Alfred Erich Senn (Viskonsino universitetas, istorija)

Viktorija Skrupskelytė (Oberlino kolegija, JAV, Vytauto Didžiojo universitetas, literatūra)

Giedrius Subačius (Ilinojaus universitetas, kalbotyra)

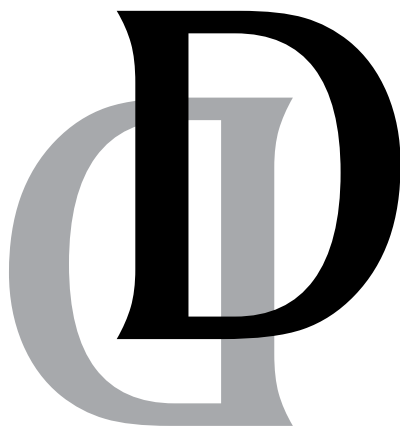
Joachim Tauber (Liuneburgo Šiaurės Rytų Europos institutas, istorija)

Rasa Žukienė (Vytauto Didžiojo universitetas, menotyra)

Mūsų svetainė internete

<http://biblioteka.vdu.lt/ml-dd.htm>

UNIVERSITAS VYTAUTI MAGNI

DARBAI IR DIENOS

61

Eina nuo 1930 metų

Vytauto Didžiojo universitetas

2014

TURINYS – CONTENTS

DARBAI IR DIENOS, T. 61 – DEEDS AND DAYS, VOL. 61

NUO REDAKCIJOS – FROM THE EDITOR

PRAEITIES ŽENKLAI, DABARTIES VAIZDUOTĖ	7
Past Signs, Present Imagination	

STRAIPSNIAI – ARTICLES

Andrea Griffante	CATHOLICISM, MARY, AND HISTORY: THE CORONATION OF THE HOLY VIRGIN OF THE GATE OF DAWN IN VILNIUS (1927) AS A PERFORMANCE OF POLISH REMEMBERING AND LITHUANIAN FORGETTING PROCESSES	9
	Katalikybė, Marija ir istorija: Aušros vartų Švč. Mergelės Marijos paveikslo karūnavimas (1927 m.) kaip lenkų atminimo ir lietuvių užmiršimo sureikšminimas	36
Andrius Švarplys	PILIEČIAI AR SVETIMŠALIAI? LIETUVOS LENKAI NACIONALINIAME VIEŠAJAME DISKURSE 2011 METAIS	37
	Citizens or Foreigners? Lithuania's Poles in the National Public Discourse of 2011	49
Lina Kaminskaitė- Jančorienė	KINO PROCESAI SOVIETŲ LIETUVOJE STALININIŲ LAIKOTARPIU: AR TIKRAI KINAS BUVO SVARBIAUSIAS IŠ MENŲ?	51
	Cinema in Soviet Lithuania during the Stalinist Era: Was <i>the Most Important Art</i> Important?	66
Ramūnas Čičelis	MODERNYBĖS FILOSOFIJOS, ISTORIJOS PABAIGA IR POSTMODERNYBĖS ISTORIJA JONO MEKO LITERATŪROJE IR KINE	67
	Jonas Mekas on the Philosophy of Modernity, the End of History, and the History of Postmodernity	99
Nerijus Brazauskas	PERSONAŽAS IEŠKO SKAITYTOJO, ARBA APIE METALITERATŪRIŠKUMĄ XX A. VAKARŲ ROMANE	101
	A Character Searches for a Reader, or Metafictionality in the 20 th Century Western Novel	140

MONOGRAFINĖ DALIS – MONOGRAPHS

DIDŽIOSIOS KUNIGAIKŠTYSTĖS PROFILIAI PROFILES OF THE GRAND DUCHY

Moreno Bonda	LITHUANIA IN THE ANCIENT ITALIAN STATES' HISTORICAL ACCOUNTS FROM THE LATE 1400s TO THE EARLY 1700s: TOWARD A MODERN <i>FORMA MENTIS</i>	143
	Lietuva senovės Italijos valstybių istoriniuose šaltiniuose XV–XVI a.: moderniosios <i>forma mentis</i> link	164

Marius Sirutavičius	CEREMONIALINĖ MEDIACIJA LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAIKŠTYSTĖS IR MASKVOS VALSTYBĖS DIPLOMATINIUOSE SANTYKIUOSE (XV A. PABAIGA – 1569 M.) 167 Ceremonial Mediation in the Diplomatic Relations between the Grand Duchy of Lithuania and Muscovy from the Late 1400s until 1569. 181
Antanas Tyla	LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAIKŠTYSTĖS PAŠAUKTINIŲ KARIUOMENĖ – VISUOMENĖS VALSTYBINIO SĄMONINGUMO ATSPINDYS (XVI A. ANTRA PUSĖ – XVII A.) 183 The Lithuanian Grand Duchy's Draft Army: A Reflection of Society's Civic Political Consciousness (16 th -17 th Century). 188
Vaida Kamuntavičienė	PIRMOJI KAUNO BENEDIKTINIŲ ABATĖ ONA EUFEMIJA SKORULSKYTĖ 191 The First Abbess of the Kaunas Benedictine Sisters, Ona Eufemija Skorulskytė . . . 210
Laima Bucevičiūtė	STEPĖS TERITORINĖ SPECIFIKA XVII–XVIII A.: GEOGRAFINIS IR KARTOGRAFINIS ASPEKTAS. 213 The Territorial Specificity of the Steppe in the 17 th -18 th Centuries: Geographical and Cartographical Aspects 232
Rūstis Kamuntavičius, Aušra Vasiliauskienė, Stefano M. Lanza	LUGANO EŽERO PAKRANČIŲ MENININKAI – LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAIKŠTYSTĖS BAROKO KŪRĖJAI (XVI–XVIII A.) 233 The Artists of Lake Lugano: The Baroque Creators of the Grand Duchy of Lithuania (16 th -18 th Century) 261
Zigmantas Kiaupa	KALBĖJIMAS APIE LIETUVIŲ TAUTĄ XVIII AMŽIUIJE. 263 Speaking of Lithuanians in the 18 th Century 279
Domininkas Burba	BAJORŲ PASAULIEČIŲ IR KATALIKŲ DVASININKŲ BEI VIENUOLIŲ TEISINIŲ GINČŲ IR KONFLIKTŲ SPECIFIKA VILNIAUS MIESTE XVIII AMŽIUIJE. 281 Legal Conflicts of Lay Nobles with Catholic Clergymen in 18 th Century Vilnius . . 293
	RECENZIJA – REVIEW
Rūta Petrauskaitė	JURGIO GIMBERIO PARADOKSAI: <i>LENGVIAU SUSIKALBI, KAI NESIKALBI</i> 297 The Paradoxes of Jurgis Gimberis: <i>It's Easier to Communicate When You Don't Talk</i>
	AUTORIAI – CONTRIBUTORS 301

NUO REDAKCIJOS

PRAEITIES ŽENKLAI, DABARTIES VAIZDUOTĖ

Vos žvilgtelėjus į žurnalo „Darbai ir dienos“ 61 tomo turinį matyti esminiai praeities vaizdiniai, savasties ir svetimumo derybos, pasakojimo ir vaizdo perduodamos vertybės, siužetai bei klausimai, nuo kurių net norėdami negali nutolti mūsų humanitariniai mokslai. Tartum koks personažas, pasak literatūrologo Nerijaus Brazausko, ieškotų skaitytojo ir nebūtų įmanoma prognozuoti finalo. Tam tikras vizualumo krūvis gula ne tik dėl kino kalba tiesiogiai susirūpinusių autorių (Linos Kaminskaitės-Jančorienės ir Ramūno Čičelio straipsniai), bet ir dėl Andrea Griffante's straipsnio, skirto Marijos kulto temai.

Oršos mūsų metai verčia įsiklausyti į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės balsus – kaip čia apsieisi be istorikų. Tad ir skaitytojams atiduodamas 61-asis yra permirkęs istorija – 2014-ųjų pavasarį erdvė tarp Juodosios ir Baltijos jūrų, kadaise jautusi lietuvių politinės civilizacijos dvelksmą, darsyk yra apgaubta karo dūmų. It kokia amžinoji lemtis, paveikusi šiose žemėse gyvenusias ir gyvenančias tautas, kyla Maskvos užkariavimų grėsmė, kurią jaučia visi menantys imperijos šėlsmą. Praeitį nuolat veržiasi pro nekaltus istorijos mokslo tekstus, tiekdamą politikos įrankius ir ginklus dabarties bei ateities viešpačiams. Gal čia įžiūrėtinas ne tiek istorikų siekis tarnauti, kiek noras liudyti mokslo nepriklausomumą, viltį, kad ne bet kas ir ne bet kaip iš atminties aruodo bus paimta ir panaudota ciniškai atminties politikai. Arba pernelyg tiesmukai pasitelkiant praeities faktus ir vaizdinius ateities politiniams tikslams.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės tyrimams skirtos monografinės dalies temų įvairybė slepia iš pirmo žvilgsnio sunkiai apčiuopiamą institucinę jungtį – visi publikacijų autoriai buvo ar yra susiję su Vytauto Didžiojo universitetu ir savaip reprezentuoja šioje mokslo institucijoje gyvuojančią senosios Lietuvos praeities studijų tradiciją. „Titulinėmis“ monografinės dalies publikacijomis galima įvardyti šios tradicijos pradininkų ir kūrėjų – Antano Tylos ir Zigmanto Kiaupos tekstus. Nagrinėdamas pašauktinės kariuomenės fenomeną kaip valstybinio sąmoningumo atspindį A. Tyla reziumuoja ilgametį mokslinį įdirbį šios tematikos tyrimuose.

Tuo tarpu Z. Kiaupa ėmėsi sudėtingos, iki šiol daug ginčų keliančios ikimoderniosios tautos ir lietuviškumo santykio XVIII a. problemos analizės. Tai išskirtinis

sintezuojantis bandymas darsyk sugrąžinti skaitytoją prie esminių lietuvių tautos pavidalo LDK saulėlydyje svarstybę. Straipsnis padeda susigaudyti konkuruojančiose interpretacijose, siekia rasti šiandienos žodyne funkcionalius ir skaidresnius žodžius anų laikų lietuvių tautos aprašymui. Labai reikšmingas autoriaus siekinys ne tik normatyviškai sudėlioti svarbiuosius tautos bruožus, ne tik išgryninti įrodomus faktus, bet ir aiškinti, ką visa tai šiais laikais reiškia.

Antano Tylos ir Zigmanto Kiaupos mokinių – Vaidos Kamuntavičienės, Mariaus Sirutavičiaus ir Laimos Bucevičiūtės darbai ženklina naujosios istorikų kartos įvairialypį interesų lauką. LDK moterų vienuolių istorijai skirtame tyrime V. Kamuntavičienė, į mokslinę apyvartą įvesdama naują šaltinių medžiagą, bažnytinių institucijų analizę papildė atskiro asmens – Kauno benediktinių abatės Onos Eufemijos Skorulskytės – istorija. M. Sirutavičiaus tekstas skirtas kitai – kultūrinės diplomatijos istorijos – kryptčiai. Kalbėdamas apie ceremonialinę mediaciją LDK ir Maskvos valstybės diplomatinuose santykiuose, autorius konstruoja teorines įžvalgas, kylančias iš diplomatinio ceremonialo XVI a. tyrimų. Tematinę įvairovę dar labiau išplečia L. Bucevičiūtės analizuojami XVII ir XVIII a. geografiniai bei kartografiniai stepės fenomeno aspektai, glaudžiai susieti su LDK sienų ir erdvių tyrimų kontekstu.

Čia publikuojamų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorinių profilių įvairovę lėmė ne tik skirtingų kartų istorikų sambūvis, bet ir VDU institucinis atvirumas. Nacionalines akademines jungtis įprasmina Domininko Burbos teisės istorijos tyrimas, kuriame nagrinėjami bajorų ir katalikų dvasininkų teisiniai ginčai. Tarptautines perspektyvas liudija sėkmingai į VDU tyrinėtojų gretas įsitraukusio Moreno Bondos publikacija, kurios analizės laukas aprėpia XV–XVI a. Italijoje kurtą literatūrą apie Lietuvą, taip pat Rūsčio Kamuntavičiaus, Aušros Vasiliauskienės ir Stefano M. Lanzos bendras darbas apie Lugano ežero pakraščių menininkus – LDK baroko kūrėjus XVI–XVIII a.

Naujas žurnalo tomas turi ir pasikartojančią ydą – skelbiama vieniša recenzija ir nėra akademinės kronikos (ji, kaip koks kritinis mokslo įvykių reportažas, yra galima recenzijos giminaitė). Tai irgi atspindi Lietuvos mokslo tikrovę, kurią reikia matyti, nepaisant kiek tai, kas matoma, nuvilia, bet kartu ir įpareigoja.

Egidijus Aleksandravičius

Žurnalo Darbai ir dienos vyriausiasis redaktorius

Marius Sirutavičius

61 tomo koredaktorius

AUTORIAI

- ALEKSANDRAVIČIUS Egidijus Habituotas humanitarinių mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedros profesorius, Lietuvių išėivijos instituto direktorius, žurnalo „Darbai ir dienos“ vyriausiasis redaktorius
e.aleksandravicius@hmf.vdu.lt
- BONDA Moreno Humanitarinių mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Germanistikos ir romanistikos katedros lektorius
m.bonda@ukc.vdu.lt
- BRAZAUSKAS Nerijus Humanitarinių mokslų daktaras, Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto Literatūros istorijos ir teorijos katedros lektorius
nerijusbraz@gmail.com
- BUCEVIČIŪTĖ Laima Humanitarinių mokslų daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedros lektorė, Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekos Rankraščių ir specialiųjų kolekcijų sektoriaus vedėja
l.buceviciute@bibl.vdu.lt
- BURBA Domininkas Humanitarinių mokslų daktaras, Vilniaus universiteto Senovės ir viduramžių katedros mokslininkas stažuotojas, Lietuvos edukologijos universiteto Lietuvos istorijos katedros lektorius
domininkasb@gmail.com
- ČIČELIS Ramūnas Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Lietuvių literatūros katedros doktorantas
ramunas_cicelis@yahoo.com

- GRIFFANTE Andrea Humanitarinių mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedros bei Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto mokslo darbuotojas
a.griffante@pmdf.vdu.lt
griphusrex@yahoo.it
- KAMINSKAITĖ-JANČORIENĖ Lina Humanitarinių mokslų daktarė, Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Lietuvių literatūros katedros jaunesnioji mokslo darbuotoja
lina.jancor@gmail.com
- KAMUNTAVIČIENĖ Vaida Humanitarinių mokslų daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedros profesorė
v.kamuntaviciene@hmf.vdu.lt
- KAMUNTAVIČIUS Rūstis Humanitarinių mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedros docentas
r.kamuntavicius@hmf.vdu.lt
rustisk@icloud.com
- KIAUPA Zigmantas Humanitarinių mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedros profesorius, Kauno istorijos centro vyriausiasis mokslo darbuotojas
z.kiaupa@hmf.vdu.lt
- LANZA Stefano Maria Humanitarinių mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Germanistikos ir romanistikos katedros docentas
s.lanza@hmf.vdu.lt
- PETRAUSKAITĖ Rūta Habituota humanitarinių mokslų daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Lietuvių kalbos katedros profesorė
r.petrauskaite@hmf.vdu.lt

- SIRUTAVIČIUS Marius Humanitarinių mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedros lektorius, mokslo darbuotojas
m.sirutavicius@gmail.com
- ŠVARPLYS Andrius Humanitarinių mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto Politologijos katedros lektorius
a.svarplys@pmdf.vdu.lt
- TYLA Antanas Habituotas humanitarinių mokslų daktaras, Vytauto Didžiojo universiteto garbės profesorius, Lietuvos mokslų akademijos narys emeritas
antanastyla@gmail.com
- VASILIAUSKIENĖ Aušra Humanitarinių mokslų daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto Menų fakulteto Menotyros katedros dėstytoja, mokslo darbuotoja; Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Grafikos sektoriaus vadovė
a.vasiliauskiene@mf.vdu.lt

DARBAI IR DIENOS

DEEDS AND DAYS

VDU leidinys. 2014. 61

Eina du kartus per metus

Rengė Egidijus Aleksandravičius

Redagavo Danguolė Valančė (lietuvių k.), Mykolas Drunga (anglų k.),
Maketavo Rasa Švobaitė

Pasirašyta spausdinti 2014 06 19. Tiražas 300 egz. 19 spaudos lankų
Vytauto Didžiojo universiteto leidybos skyrius: S. Daukanto g. 27, LT-44309 Kaunas
Spausdino spaustuvė „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, 51229 Kaunas
Užsakymo Nr. K14-018
Redakcijos adresas: S. Daukanto g. 25, 44249 Kaunas. Tel. 32 79 97